

ring ‘carior est illis homo quam sibi’ is glashelder: zij (de Goden) houden meer van de mens dan hij van zichzelf. Een paar verzen verder gaat het nog erger mis. Bij *Baeto* vs. 298 ‘een stip, een ogenblik, een niet’ staat de aantekening: ‘vgl. Seneca, *Epistulae*, 69’. Wie dat nazoekt vindt een lange brief, waar heel veel in staat, en men moet er echt de oude aantekening van Fokke Veenstra bij halen om te zien dat Seneca’s eenvoudige ‘punctum est quod vivimus’ bedoeld is als uitgangspunt voor Hoofds variërend uitgewerkte gedachte.

Dat brengt op een ander punt dat het lezen van dit boek tot een ongemakkelijk avontuur maakt: weliswaar staat in de ‘Verantwoording’ dat Duits voor zijn annotaties ‘dankbaar gebruik heeft gemaakt van de oudere tekstedities’, maar talrijke aantekeningen van Fokke Veenstra over parallelplaatsen bij Montaigne, Lactantius, Lucretius en vele anderen zijn zonder bronvermelding overgenomen, terwijl dit materiaal toch op Veenstra’s leeservaring gebaseerd is: vaak zijn de gedachten die Hooft overneemt gemeengoed en ook wel bij Castiglione, Erasmus of Lipsius te vinden. De Deltareeks staat geen voetnoten toe, maar dat is geen vrijbrief voor het gedeeltelijk overnemen van talrijke gedachten. Vooral omdat de aantekeningen van Duits uitvoeriger, maar niet beter of slechter dan die van Veenstra zijn (of in het geval van *Geeraerd van Velsen*, dan die van De Witte, die overigens ook zeer aan Veenstra schatplichtig is), vraagt men zich af of een nieuwe uitgave van de oudere tekstedities – desnoods met de ingreep in de spelling en interpunctie, en hier en daar wat uitgebreid en aangepast aan de smaak van de moderne lezer – niet veel prettiger zou zijn geweest.

In het uitvoerige ‘Nawoord’ geeft Duits de achtergronden die bij de toneelstukken van belang zijn. Hier krijgt men informatie over de Amsterdamse rederijderskamers en de experimenten met het toneel van die tijd. Hoofds voorttrekkersrol wordt goed duidelijk gemaakt. Uitvoerig wordt het verschil tussen Arminianen en Gomaristen belicht, maar uit het betoog van Duits blijkt dat dat voor Hooft niet van wezenlijk belang is geweest. Interessanter zijn de politieke tegenstellingen, en vooral de ideeën over de ideale inrichting van de staat. Het belang van het ‘Intermezzo’ over Seneca’s toneel en Scaligers poëtica wordt niet duidelijk: als dat spelen zijn met een gruwelijk einde, is toch wel de conclusie dat Hooft zich niet aan de scaligeriaanse voorschriften gehouden heeft. Hier zou men een wat breder beeld van de poëtica wensen, waarin ook de rol van de komedie en de commentaren daarop belicht werd.

Eigenlijk is de samenvatting van Pluymer in zijn ‘Voorspel’ op de *Geeraerd van Velsen* van 1678 wel heel treffend. Daar zegt hij over dit spel:

Vertoond de aanschouwer, hoe de Velzerheer
verbolgen,
Het schendig leet, hem van graaf Floris aan-
gedaan,
Zo euvel wreekt, en hem zijn onbedacht be-
staan,
Waar in hy zich te stout door schennis had
verloopen,
Ten koste van zyn bloed rampzalig doet be-
koopen.

Euveldaad tegenover schanddaad. Dit wordt door Duits niet geciteerd, maar over de opvoeringspraktijk en de receptie in de zeventiende eeuw geeft het ‘Nawoord’ belangrijke gegevens, die helaas niet te controleren zijn. Behalve dat past over het ‘Nawoord’ niets dan lof. De duidelijke samenvattingen en besprekingen van de toneelstukken maken het mogelijk de tekst en de bijbehorende filosofische en politieke achtergronden goed te begrijpen in het licht van de meest recente literatuur daarover – sinds Veenstra heeft de neerlandistiek niet stilgestaan.

Het boek is verlicht met zes illustraties. Het is te betreuren dat er geen stukje van de oorspronkelijke edities te zien is. Het is toch bijzonder om te zien hoe Blaeu beide toneelstukken met bewonderenswaardige eenheid van stijl heeft uitgegeven, en dat met een tussenpoze van dertien jaren: van 1613 tot 1626. En een foto van een tekstpassage zou de lezer ook een huiveringwekkende blik bieden op de spelling van Hooft. Daarvoor moet de lezer dan maar naar de bibliotheek, of naar Google.

Ton Harmsen

P.C. Hooft, *Rede over de waardigheid van de poëzie / Reden vande Waerdicheit der Poesie*. Met een inleiding, hertaling en commentaar door Jeroen Jansen. Amersfoort: Florivallis, 2005. – Geïllustreerd. 56 pp. ISBN 90 75540 30 2. € 16,-

P.C. Hooft schreef zijn *Reden vande Waerdicheit der Poesie* waarschijnlijk rond 1614, als onderdeel van een propaganda-offensief ten bate van een Amsterdamse schouwburg. De voor toneelvoorstellingen gebruikte ruimte in de Nes was te klein geworden en het stadsbestuur moest worden overgehaald tot steun voor de bouw van een echt theater. Die steun kwam er op den duur ook, zij het waarschijnlijk niet onder invloed van deze ‘rede’. Het is immers de vraag of die ooit werkelijk is uitgesproken: daar is tenminste niets over gedocumenteerd. Het stuk bleef dus waar-

schijnlijk alleen in kleine kring bekend en is pas in 1728 gedrukt. Sindsdien heeft het een zekere reputatie, al was het maar vanwege de betrekkelijke schaarste aan dat soort poëtische teksten in het Nederlands in die tijd (een schaarste die overigens, daar is al vaker op geweest, bij nader toezien wel meevalt, maar het blijft een kwestie van sprokkeling).

Over de waarde van deze rede is onlangs nog een pittige discussie gevoerd, waar ik hier graag naar verwijst (*Literatuur [De Groene Amsterdammer]* 2005, nr. 1, p. 17 en 2006, nr. 1, p. 59). Deze uitgave biedt in elk geval de mogelijkheid om het betoog eens rustig op zich te laten inwerken zonder telkens in het gebeeldhouwde zeventiende-eeuws te blijven haken, want men kan gerust afgaan op de hertaling door Jeroen Jansen. De originele tekst staat ernaast, naar de laatste redactie van het handschrift, een autograaf. De commentaar, over de opbouw van het betoog en de herkomst van Hoofts argumenten, is helder en informatief – enigszins bezorgd vraagt men zich zelfs af wat de op p. 5, noot 5 aangekondigde *wetenschappelijke* (cursivering origineel) uitgave te bieden mag hebben, dat hier niet aan de orde komt. Misschien, om eens een suggestie te geven, de opvallende ‘aardsheid’ van een deel van Hoofts argumentatie ten gunste van de poëzie. Natuurlijk, zij is de ‘taal der goden’, en het betoog beweegt zich overwegend in die hogere sferen. Maar de waarde van de dichtkunst wordt even welsprekend gedemonstreerd met het verhaal dat Vergilius alleen al voor zijn befaamde Marcellus-regels meer dan 20.000 gulden ontving, en stierf als multimiljonair. En dat Saleius Bassus 37.500 gulden kreeg, en Oppianus evenveel gouden penningen als er regels waren in zijn gedicht over de vissen... En zo meer (p. 43, 44, zie ook 49). Zijn dat niet precies de argumenten waarmee niet de dichter, maar de schilder zichzelf als ideale echtgenoot aanprijst in Cats’ verhaal over Rhodope? En terecht wijst Eric J. Sluiter erop dat die zich daarmee toch wel een beetje zal hebben gediskwalificeerd in de ogen van de hogere-cultuurdragers (*De zeventiende eeuw* 4 (1988), p. 6). Maar Hooft wist ongetwijfeld hoe hij indruk kon maken op een Amsterdams stadsbestuur.

Het boek is mooi uitgegeven, maar het gladde papier leent zich slecht voor het zetten van (potlood)strepen, uitroptekens en vraagtekens. En dat terwijl het genre *defence of poetry* nog volop actueel is.

Ton van Strien

W.M.N. Hüsken, *De Spelen van Cornelis Everaert*. 2 delen. Hilversum: Verloren, 2005. – ISBN 90 6550 847 3

‘In de aantekeningen is een schat van geleerdheid opgetast, en ’t ganse, nu volbrachte werk, is fundamenteel en dus onmisbaar voor de studie van ’t 16de-eeuwse Westvlaams.’ Dit was één van de vele lovende oordelen over de eerste volledige uitgave van Everaerts spelen door J.W. Muller en L. Scharpé. De huidige uitgave, het werk van één enkele geleerde, kan met even zoveel loftrumpetten binnengehaald worden. Er is geen twijfel dat we ook over deze nieuwe uitgave kunnen zeggen: ‘t is vol van schatten hier!’ en niet alleen wat betreft ‘de studie van ’t 16de-eeuwse Westvlaams’ maar in een veel groter verband: dat van de studie van het culturele en maatschappelijke klimaat van de zestiende eeuw. Hoe groot de wetenschappelijke waarde van het werk van die eerste editeurs ook was, deze nieuwe uitgave brengt ons meer en beantwoordt ook aan andere eisen.

Die eisen komen ten dele voort uit een negatieve conditie: we hebben veel meer hulp nodig bij het lezen van deze teksten dan een eeuw terug. Wie leest er nu nog, voor het vaderland weg, oudere, laat staan veel oudere literaire werken? Er is echter ook een positief aspect aan die veranderde eisen: rederijkersliteratuur is, zoals J.J. Mak al zo programmatisch aankondigde, inderdaad in ere hersteld en de manier waarop we er naar kijken, de criteria waarmee we het corpus beoordelen en trachten in te passen in onze kijk op het verleden, is heel erg veranderd en verbeterd.

Wat de verdiensten van Muller en Scharpé ook waren, de contextuele informatie in hun editie was niet uitgebreid. Nu kunnen we gebruik maken van veel sindsdien vergaarde kennis over het geestelijke en sociale klimaat waarin deze spelen functioneerden maar onze aandacht voor de spelen is ook veranderd. Natuurlijk zijn we ons ervan bewust dat dit literaire teksten zijn maar er wordt veel meer aandacht geschonken aan hun dramatische vorm en karakter, aan de opvoeringscultuur waaruit ze voort kwamen en aan de functie en de betekenis die ze gehad (zouden kunnen) hebben in de maatschappij waarin ze functioneerden.

Hüsken heeft zich terdege rekenschap gegeven van zijn zelfopgelegde taak en is duidelijk over de dingen die hij niet opnieuw hoefde te doen en over de zaken die wel uitbreiding of toevoeging eisten. In de eerste categorie vallen bijvoorbeeld de gegevens over Brugge’s rederijderskamers, een typering van Everaerts werk in z’n geheel en de analyse van de structuur van de individuele spelen. In de tweede categorie heeft Hüsken veel